

ต้นทุน-ผลตอบแทน และการพึ่งพิงรายได้จากธุรกิจพุทธพาณิชย์ของชุมชนรอบวัดพระมหาธาตุ
วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

Cost- Revenues and Buddhistic Commerce Income Dependency of Community around Wat

Prathat WoramahaViharn, Nakorn Si Thammarat

วรวรรณ โชติพันธ์¹ และคมกริช วงศ์แข^{2*}

Worrawan Chotipun¹ and Komkrit Wongkhae^{2*}

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ศึกษาต้นทุนผลตอบแทนและการพึ่งพิงรายได้จากพุทธพาณิชย์ของชุมชนรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ของผู้ประกอบการจำนวน 67 รายพบว่าผลตอบแทนแตกต่างกัน ธุรกิจพระเครื่องให้ผลตอบแทนมากที่สุด รองลงมาได้แก่เครื่องถม ของที่ระลึก อาหารพื้นเมือง และธุรกิจดอกไม้ธูปเทียนตามลำดับ ของที่ระลึกมีส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุนมากที่สุด การพึ่งพิงรายได้จากพุทธพาณิชย์วัดจากเปอร์เซ็นต์รายได้จากพุทธพาณิชย์ต่อรายได้ครัวเรือนพบว่าธุรกิจพระเครื่องมีการพึ่งพิงมากที่สุด นอกจากนี้ระดับการศึกษาและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีอิทธิพลตรงข้ามกับการพึ่งพิง ส่วนระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์มีอิทธิพลในทิศทางเดียวกัน รูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์ประเภทอาหารพื้นเมืองมีการพึ่งพิงมากกว่าธุรกิจประเภทของที่ระลึก

คำสำคัญ : พุทธพาณิชย์ ต้นทุน-ผลตอบแทน การพึ่งพิงรายได้

Abstract

This paper studies cost revenue and Buddhistic commerce income dependency of community around Wat Prathat WoramahaViharn, Nakorn Si Thammarat province by using survey questionnaires from 67 households. Five Buddhistic commerce are ordered by the highest average of revenue namely amulet, niello, souvenirs, traditional food and flowers, joss stick and candle respectively. Souvenirs business provides the maximum revenue –cost ratio. Amulet business is the highest income dependency to the Buddhistic commerce which measured by its revenues as a percentage of total household income. Finally, education levels of household leader, household members do negatively influent dependency; time of launching business is significantly positive determining the households' dependency. And household of traditional food more rely on Buddhistic commerce to souvenirs business.

Keywords: Buddhistic commerce, Cost –revenues, Income dependency

¹ นิสิตปริญญาตรี สาขาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

² อาจารย์สาขาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

* Corresponding Author: e-mail komkrit_w@hotmail.com Tel. 0815672756

บทนำ

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นภาคบริการที่ดึงดูดเงินตราต่างประเทศ ลดการไหลออกของเงินในการไปท่องเที่ยวต่างประเทศ กระตุ้นเศรษฐกิจ แก้ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด นอกจากนี้ยังเป็นการกระจายรายได้ไปสู่ท้องถิ่น สร้างโอกาสให้ประชาชนที่มีรายได้น้อยให้มีการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการท่องเที่ยว ซึ่งชาลววิทย์ (2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการแสวงหา ชื่นชม และสักการะ เพื่อนำความเชื่อและความศรัทธาจากศาสนามาเป็นองค์ประกอบและมีการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้น วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวัดใหญ่ เป็นปูชนียสถานที่เก่าแก่และเป็นมิ่งขวัญของชาวเมืองนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย และเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่รู้จักกันแพร่หลาย องค์พระบรมธาตุเจดีย์ เป็นเจดีย์ สถาปัตยกรรมแบบล้านนา มีจุดเด่นที่ยอดเจดีย์ ซึ่งหุ้มด้วยทองคำแท้ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ไม่มีเงาทอดลงพื้นไม่ว่าแสงอาทิตย์จะส่องกระทบไปทางใด ด้วยความมีชื่อเสียง ความศักดิ์สิทธิ์และความสวยงามของพระบรมธาตุเจดีย์ และมีประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุที่ใหญ่โต ทำให้วัดพระมหาธาตุเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ จากความมหัศจรรย์นี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ท.ท.ท.) จึงให้เจดีย์นี้เป็น 1 ใน Unseen Thailand ของเมืองไทย ทำให้แต่ละปี มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมและสักการะเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตหลักของจังหวัด ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม และมักจะประสบปัญหาราคาสผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ทำให้ประชาชนบางส่วนมีการอพยพเข้าไปประกอบอาชีพในตัวเมือง และบางส่วนได้ประกอบอาชีพในรูปแบบของธุรกิจพุทธพาณิชย์รอบๆวัดพระธาตุ

พุทธพาณิชย์ (Buddishtic Commerce) หมายถึงการนำเรื่องของพระพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในเชิงธุรกิจ เป็นกิจกรรมอันมีรากฐานจากความคิดเชิงธุรกิจ แต่แฝงเข้ามากระทำตามคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยที่ไม่เจตนาหรือเจตนา และ ทราบหรือไม่ทราบ ความศรัทธาในองค์พระบรมธาตุเจดีย์ จึงทำให้นักท่องเที่ยวแวะเวียนมา สักการะ ด้วยการถวายดอกไม้ธูปเทียนแด่องค์พระธาตุ และมีความเชื่อเพิ่มเติมว่าถ้าได้มีเครื่องราง หรือของที่ระลึกจากวัดพระธาตุนำไปบูชา หรือเป็นของฝาก ของที่ระลึกแก่ญาติมิตรเพื่อนฝูง จะเป็นสิริมงคล จึงทำให้เกิดการใช้จ่ายเป็นอย่างมากโดยเฉพาะสินค้าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น พระเครื่อง เครื่องถม ทั้งที่เป็นของที่ระลึกและของบูชาอย่างดอกไม้ธูปเทียน รวมทั้งอาหารพื้นเมืองเช่น ขนมรา จึงทำให้ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นมีการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยววัดพระธาตุ โดยเฉพาะในด้านการค้า จึงมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธพาณิชย์มากขึ้นถือเป็นแหล่งพึ่งพิงทั้งทางด้านจิตใจและทางด้านรายได้ในขณะเดียวกัน ด้วยเหตุนี้งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาต้นทุน-ผลตอบแทน และการพึ่งพิงรายได้จากพุทธพาณิชย์ของชุมชนจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อที่จะได้ข้อมูลต่อกรรมการวัด เพื่อเป็นแนวทางในการควบคุม อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาธุรกิจพุทธพาณิชย์จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรอบวัดพระธาตุ เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาโดยการอาศัยแนวทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชุมชนรอบวัดพระธาตุ และพื้นที่อื่นต่อไป

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้จัดเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ซึ่งได้มาโดยการใช่แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ (Multiple regression analysis) โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้ประกอบธุรกิจ

พุทธพาณิชย์รอบวัดพระมหาธาตุ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 67 ชุด จากผู้ประกอบการทั้งสิ้น 80 ราย เนื่องจากบางรายมีการปิดกิจการชั่วคราวระหว่างที่มีการเก็บแบบสอบถาม ใช้เป็นตัวแทนในการศึกษาด้านทุน ผลตอบแทน และการพึ่งพิงทางรายได้ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ในครั้งนี้ได้แก่ ต้นทุนทั้งหมด รายรับทั้งหมด และผลตอบแทนทั้งหมด ซึ่งวัดจาก รายรับทั้งหมด ลบด้วยต้นทุนทั้งหมด และการพึ่งพิงรายได้ ซึ่งวัดจากเปอร์เซ็นต์ของผลตอบแทนจากพุทธพาณิชย์ต่อรายได้ครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งหาได้จากสูตรต่อไปนี้

$$\text{การพึ่งพิงรายได้} = \frac{\text{ผลตอบแทนจากพุทธพาณิชย์}}{\text{รายได้ของครัวเรือนทั้งหมด}}$$

โดยคิดในรูปของร้อยละ เมื่อวิเคราะห์การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนแล้ว งานวิจัยได้ทำการทดสอบความแตกต่างของผลตอบแทนระหว่างแต่ละรูปแบบพุทธพาณิชย์ และสุดท้ายมีการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยต่างๆที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงรายได้ของครัวเรือนจากการประกอบอาชีพพุทธพาณิชย์ ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ อาชีพหลักของครัวเรือน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด ประเภทธุรกิจพุทธพาณิชย์

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ประกอบอาชีพพุทธพาณิชย์

เมื่อศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 67 ราย พบว่า ผู้ประกอบพุทธพาณิชย์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.6 ซึ่งช่วงอายุจะอยู่ในช่วง อายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 46.26 รองลงคือช่วงอายุ40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.32 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43.28 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. คิดเป็นร้อยละ26.86 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.16 รองลงมาคือ โสด คิดเป็นร้อยละ 25.37 จำนวนสมาชิกในครอบครัว 4 คน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 34.32 รองลงมาคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 31.34 ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 61.19 ส่วนใหญ่ประกอบพุทธพาณิชย์เครื่องถมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.34 รองลงมาคือ ประกอบพุทธพาณิชย์พระเครื่องคิดเป็นร้อยละ 29.85

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ยของผลตอบแทนของธุรกิจพุทธพาณิชย์

ตารางที่ 1 ต้นทุน รายรับ ผลตอบแทน และอัตราการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพพุทธพาณิชย์

ประเภทรูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์	ต้นทุนรวมเฉลี่ย (บาท/เดือน)	รายรับรวมเฉลี่ย (บาท/เดือน)	ผลตอบแทนรวมเฉลี่ย (บาท/เดือน)	รายได้เฉลี่ยครัวเรือน (บาท/เดือน)	ผลตอบแทนต่อต้นทุนเฉลี่ย (%)	การพึ่งพิงรายได้ (%)
พระเครื่อง	50,152.75	62,809.50	12,656.75	28,681.75	25.23	44.12
เครื่องถม	34,176.19	43,452.38	9,276.19	21,209.25	27.14	34.09
ดอกไม้รูปเทียน	8,150	14,083.33	5,933.33	15,516.67	72.80	38.23
อาหารพื้นเมืองของที่ระลึก	9,040	16,000	6,960	35,160	76.99	22.05
	9,280	16,900	7,620	25,320	82.11	30.09

ที่มา: จากการคำนวณจากแบบสอบถาม

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ธุรกิจพุทธพาณิชย์พระเครื่องให้ผลตอบแทนมากที่สุด โดยเฉลี่ย เท่ากับ 12,656.75 บาทต่อเดือน เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์ของวัดพระธาตุ โดยเฉพาะจุดความรุ่มเทพ ซึ่งเป็นพระเครื่องที่มีชื่อเสียงและมีผู้บูชาในราคาที่สูง อัตราการพึงรายได้ของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพพระเครื่องมีมากที่สุด รายได้ทั้งหมดของครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์ประเภทอาหารพื้นเมืองมีค่ามากที่สุด ตามด้วยพระเครื่อง ของที่ระลึก เครื่องถม และประเภทดอกไม้รูปเทียนตามลำดับ ส่วนการพึงพิงทางด้านรายได้ของรูปแบบพุทธพาณิชย์ที่มีค่าสูงสุดคือรูปแบบพระเครื่องเท่ากับ 44.2 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาได้แก่ ประเภทดอกไม้รูปเทียน เครื่องถม ของที่ระลึกและ ประเภทอาหารพื้นเมืองตามลำดับ

ตอนที่ 2 การทดสอบความแตกต่างของผลตอบแทนของธุรกิจพุทธพาณิชย์

ตารางที่ 2 การทดสอบความแตกต่างของผลตอบแทนของธุรกิจพุทธพาณิชย์

รูปแบบพุทธพาณิชย์		Mean difference	S.E.	Sig.	95% Confidence interval	
					Lower bound	Upper bound
พระเครื่อง	เครื่องถม	1399.61	764.26	0.07*	-128.13	2927.34
	ดอกไม้รูปเทียน	4306.75	1138.59	0.00***	2030.73	6582.77
	อาหารพื้นเมือง	3196.75	947.37	0.00***	1302.98	5090.52
	ของที่ระลึก	2536.75	947.37	0.01***	642.98	4430.52
เครื่องถม	พระเครื่อง	-1399.61	764.261	0.07*	-2927.34	128.13
	ดอกไม้รูปเทียน	2907.14	1132.32	0.01**	643.66	5170.63
	อาหารพื้นเมือง	1797.14	939.82	0.06*	-81.53	3675.82
	ของที่ระลึก	1137.14	939.82	0.23*	-741.53	3015.82
ดอกไม้รูปเทียน	พระเครื่อง	-4306.75	1138.59	0.00***	-6582.77	-2030.73
	เครื่องถม	-2907.14	1132.32	0.01**	-5170.63	-643.66
	อาหารพื้นเมือง	-1110	1263.16	0.38*	-3635.02	1415.02
	ของที่ระลึก	-1770	1263.16	0.17*	-4295.02	755.02
อาหารพื้นเมือง	พระเครื่อง	-3196.75	947.37	0.00***	-5090.52	-1302.98
	เครื่องถม	-1797.14	939.82	0.06*	-3675.82	81.53
	ดอกไม้รูปเทียน	1110	1263.16	0.38*	-1415.02	3635.02
	ของที่ระลึก	-660	1093.92	0.55*	-2846.73	1526.73
ของที่ระลึก	พระเครื่อง	-2536.75	947.37	0.01***	-4430.52	-642.98
	เครื่องถม	-1137.14	939.82	0.23*	-3015.82	741.53
	ดอกไม้รูปเทียน	1770	1263.16	0.17*	-755.02	4295.02
	อาหารพื้นเมือง	660	1093.92	0.55	-1526.73	2846.73

หมายเหตุ: *, **, *** แทนที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.1, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

จากตารางที่ 2 และการทดสอบค่า Significance ของ F-stat = 0.00 < 0.05 จึงสรุปว่าค่าแปรปรวนของผลตอบแทนของแต่ละรูปแบบพุทธพาณิชย์แตกต่างกัน เมื่อทำการทดสอบรายคู่ พบว่า ธุรกิจพุทธพาณิชย์ส่วนใหญ่มีผลตอบแทนที่แตกต่างกัน ยกเว้นผลตอบแทนระหว่างพุทธพาณิชย์ประเภทของที่ระลึกกับอาหารพื้นเมือง ที่ค่า Prob. = 0.55 นั่นคือยอมรับสมมติฐานหลักว่าผลตอบแทนของพุทธพาณิชย์ไม่แตกต่างกัน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงรายได้จากพุทธพาณิชย์ของชุมชนรอบวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

ในการวิเคราะห์สมการถดถอยด้วยวิธี OLS มีความสำคัญอย่างมาก สมการถดถอยที่ประมาณขึ้นมาต้องมีการตรวจสอบถึงปัญหา Multicollinearity หรือปัญหาการมีความสัมพันธ์กันสูงของตัวแปรอิสระ และปัญหา Heteroscedasticity หรือปัญหาที่ความแปรปรวนจากการประมาณค่ามีค่าไม่คงที่ และจำเป็นต้องหาวิธีแก้ไข มิฉะนั้นแล้วจะทำให้สมการที่ประมาณนั้นไม่น่าเชื่อถือ ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบปัญหา Multicollinearity พบว่าทุกตัวแปรอิสระทุกคู่มีค่า Correlation < 0.8 ซึ่งจากการศึกษาของไพฑูริย์ (2546) เสนอว่าไม่มีปัญหาใดๆ นอกจากนี้จากการทดสอบปัญหา Heteroscedasticity โดยวิธีของ White (1980) พบว่าค่า F-stat เท่ากับ 0.51 และค่า Prob. = 0.89 และมีค่าสถิติไคสแควร์ ของค่า $n * R^2$ เท่ากับ 6.22 หรือมีค่า Prob. เท่ากับ 0.86 แสดงว่าในการทดสอบโดยใช้วิธีของ White นี้ยอมรับสมมติฐานหลักว่าแบบจำลองไม่มีปัญหาความไม่คงที่ของค่าความแปรปรวน ซึ่งเป็นตามเงื่อนไขและข้อตกลงในการวิเคราะห์การถดถอยด้วยวิธี OLS แบบจำลองแสดงผลการศึกษาจากการประมาณค่าได้ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{DEP} = & 66.693 - 1.232\text{EDU}^{**} + 1.574\text{OCC}_1 + 5.014\text{OCC}_2 + 4.194\text{OCC}_3 + 2.910\text{OCC}_4 + 4.127\text{TYP}_1 + \\
 & (6.614) \quad (-1.254) \quad (0.317) \quad (1.572) \quad (1.196) \quad (1.335) \quad (1.060) \\
 & 7.490\text{TYP}_2 + 9.937\text{TYP}_3 - 10.719\text{TYP}_4^{***} - 5.885\text{NUM}^{***} + 0.933\text{TIM}^{**} \\
 & (1.882) \quad (1.682) \quad (-3.292) \quad (-4.940) \quad (2.026) \\
 \text{R Square} = & 0.512, \text{ Adjusted R Square} = 0.415, \text{ D.W.} = 1.978, \text{ F-Statistic} = 5.260, \text{ Prob.} = 0.000
 \end{aligned}$$

หมายเหตุ: 1) *, **, *** แทนที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.1, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ

2) ค่าในวงเล็บคือค่า t-stat

โดยที่	DEP	แทน	การพึ่งพิงรายได้จากธุรกิจพุทธพาณิชย์ของชุมชนรอบวัดพระธาตุ (ร้อยละ)
	EDU	แทน	ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน (ปี)
	OCC	แทน	อาชีพหลักนอกเหนือจากพุทธพาณิชย์ (1 = ข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ 2 = พนักงานบริษัทเอกชน 3 = ธุรกิจส่วนตัวหรือค้าขายรับจ้างทั่วไป 4 = รับจ้างทั่วไป โดยมีอาชีพเกษตรกรรมเป็นตัวแปรฐาน)
	TYP	แทน	รูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์ (1 = พระเครื่อง 2 = เครื่องถม 3 = ดอกไม้ รูปเทียน 4 = อาหารพื้นเมือง โดยมีรูปแบบพุทธพาณิชย์ของที่ระลึกเป็นตัวแปรฐาน)
	NUM	แทน	จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด (คน)
	TIM	แทน	ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์ (ปี)

จากการทดสอบค่า R^2 เท่ากับ 0.5127 คือ ค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนด สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามได้ร้อยละ 51.27 แสดงว่าการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรมีความน่าเชื่อถือ ร้อยละ 51.27 ค่า Adjusted R^2 เท่ากับ 0.4152 คือ ค่าสัมประสิทธิ์แห่งการกำหนดที่ปรับค่าแล้ว สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามได้ร้อยละ 41.52 เมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงรายได้พุทธพาณิชย์ของครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน(EDU) และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด(NUM) มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงในทิศทางตรงข้าม ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์(TIM) มีอิทธิพลต่ออัตราการพึ่งพิงในทิศทางเดียวกัน และธุรกิจพุทธพาณิชย์ประเภทอาหารพื้นเมืองมีการพึ่งพิง มากกว่ารูปแบบพุทธพาณิชย์ของที่ระลึกซึ่งใช้เป็นตัวแปรฐาน

สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาธุรกิจพุทธพาณิชย์พระเครื่องให้ผลตอบแทนมากที่สุด โดยเฉลี่ย เท่ากับ 12,656.75 บาทต่อเดือน เนื่องจากเป็นรูปแบบพุทธพาณิชย์ที่ใช้ความเชื่อ และความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญรา (2549) การทดสอบความแตกต่างของธุรกิจพุทธพาณิชย์ พบว่า รูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์ที่แตกต่างกันมีผลตอบแทนที่ต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 นอกจากนี้จากนี้เมื่อทำการทดสอบรายคู่พบว่า รูปแบบพุทธพาณิชย์แต่ละประเภทมีผลตอบแทนที่แตกต่างกัน เนื่องจากพุทธพาณิชย์บางประเภทต้องอาศัยความเชื่อและความศรัทธาสูง ในการใช้จ่ายของประชาชน แต่บางประเภทเป็นสินค้าเล็กๆ น้อยๆ เช่นของที่ระลึก และอาหารพื้นเมือง รวมทั้งดอกไม้รูปเทียน ซึ่งไม่สามารถขายในราคาที่แตกต่างกันได้มากนัก รูปแบบพุทธพาณิชย์ประเภทของที่ระลึกมีผลตอบแทนต่ำสุด อย่างไรก็ตามกลับเป็นรูปแบบพุทธพาณิชย์ที่มีผลตอบแทนต่อต้นทุนสูงที่สุด เนื่องจากเป็นสินค้าที่ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีการผลิตเอง และเป็นสินค้าที่ผลิตได้นาน และราคาต่อหน่วยไม่แพงมาก เช่นเดียวกับการศึกษาของรัฐทิยา (2544) การใช้สินค้าที่ระลึกที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น และเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อสามารถทำให้ชุมชนที่ศึกษามีรายได้เพิ่มขึ้น

ผลการศึกษาการพึ่งพิงรายได้ของพุทธพาณิชย์ประเภทพระเครื่องมีค่ามากที่สุด เนื่องจากครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับพระเครื่องจะมีสมาชิกครัวเรือนและเครือญาติ ที่ช่วยเหลือกันในครอบครัว ทำให้รายได้ของครัวเรือนจากแหล่งอื่นมีน้อย เช่นเดียวกับการศึกษาของ สุนันทา (2540) ในส่วนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงทางรายได้ของพุทธพาณิชย์ คือระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิง โดยถ้าระดับการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 ปี จะทำให้การพึ่งพิงลดลงร้อยละ 1.23 เนื่องจากครัวเรือนที่หัวหน้าครอบครัวมีการศึกษามากขึ้นจะนิยมให้บุตรหลานมีการศึกษามากขึ้นด้วยเช่นกัน ทำให้ครัวเรือนมีรายได้จากแหล่งอื่นมากขึ้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดเพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้อัตราการพึ่งพิงทางรายได้ลดลง ร้อยละ 5.88 เนื่องจากปัจจุบันมีการส่งลูกหลานให้มีการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้มีโอกาสในการสร้างรายได้จากทางอื่นๆให้ครัวเรือน ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์ มีอิทธิพลต่อการพึ่งพิงทางรายได้ โดยถ้า ระยะเวลาในการประกอบธุรกิจพุทธพาณิชย์เพิ่มขึ้น 1 ปี จะทำให้การพึ่งพิงทางรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.93 เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพมากขึ้น และมีโอกาสทำเป็นธุรกิจในครัวเรือนที่ทำต่อกันมา เช่นในการศึกษาของสนิท (2539) รูปแบบธุรกิจพุทธพาณิชย์ประเภทอาหารพื้นเมือง มีการพึ่งพิงทางรายได้น้อยกว่าพุทธพาณิชย์ของที่ระลึก เท่ากับร้อยละ 10.719 ส่วนอาชีพหลักนอกเหนือจากธุรกิจพุทธพาณิชย์ ไม่มีอิทธิพลต่ออัตราการพึ่งพิงทางรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า รูปแบบพุทธพาณิชย์พระเครื่องมีการพึ่งพิงรายได้สูง เป็นสิ่งที่สะท้อนว่าคนไทยยังมีความเชื่อในการใช้เครื่องราง ของขลังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้เกิดการสร้างรายได้ให้กับผู้ประกอบการเป็น

สัดส่วนต่อรายได้ครัวเรือนมากกว่ารูปแบบอื่น สังคมควรปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่ทำความดีมากกว่าการยึดติดในวัตถุ และควรมีการดูแลผู้ประกอบการในบริเวณวัดพระธาตุไม่ควรมีการสร้างความเชื่อให้เกินจริง ขณะเดียวกันผู้ที่ประกอบอาชีพนี้มานานจะมีการฟังฟังมากกว่า ควรมีการจัดระเบียบผู้ที่เข้ามาประกอบการรายใหม่ เพื่อยังคงให้เกิดความสมดุลระหว่างธุรกิจ และศาสนา ขณะเดียวกันผู้ที่มีการประกอบการอยู่แล้วก็ควรมีการจัดสรรรายได้ในการบำรุงองค์พระธาตุ และเสริมสร้างกิจกรรมทางศาสนาให้มีการดำรงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุษรา สว่างศรี (2549) . พุทธพาณิชย์ : พระเครื่อง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร

ไพฑูรย์ ไกรพรศักดิ์. (2546). เศรษฐมิติเบื้องต้น. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

รัฐธิยา พิรัชยหาด. (2544) แนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพหมู่บ้านวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาบ้านหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สนิท สมัครการ. (2539). ความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยวิเคราะห์เชิงสังคม-มานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

สุนันทา เอื้ออำพน. (2540) พระเครื่อง...มหรนิทานภาพแห่งสังคมไทย. ผาสุก 20. 116: 13-17.

White, H. (1980). A heteroskedasticity-consistent covariance matrix estimator and a direct test for heteroskedasticity. *Econometrica*. 48 (4), 817–838.